

NIDAROSDOMEN – FRA KATEDRAL TIL SOGNEKIRKE 1537-1868

Utdrag om slekten von Krogh i Nidarosdomen

Kapittel IV: De honnette ambisjoner preger interiøret

1. De lukkede familiestoler eller pulpiturer

I de to første mannsaldrene etter 1585 hadde det hersket uklarhet om hvem som hadde ansvaret for domkirkens bygning. Vanligvis hadde lensherren kalt sammen bispem, kirkens geistlighet og representanter for magistraten når det skulle treffes viktige avgjørelser. En så egenrådige herre som Oluf Parsberg hadde ofte tatt avgjørelsene helt på egen hånd. Med Christian IVs recess av 1643 ble endelig ansvarsforholdet fastslått: Lensherre (fra 1660 stiftamtman) og domkapittel skulle være domkirkens «Patroner og Forsvarere», mens Trondhjems magistrat under lensherrens og bispens overhøyhet skulle være Vår Frues Kirkes foresatte. Etter hvert ble det praksis ved domkirken at «menige capitulares», dvs. de fire byprestene og den teologiske lektor, ble betegnet som inspektører. De kom med forslag og betenkninger, som så skulle godkjennes av «direktørene»: stiftamtman og biskop. Kirkevergen var et redskap for disse bestemmende myndigheter og satte deres vedtak i verk. Stillingen som kirkeverge var ansvarsfull og utaknemlig. Den gav aktelse, men få økonomiske fordeler. Til omkring 1730 var det «direktørene» (stiftsdireksjonen) som oppnevnte kirkevergen, senere magistraten.

Domkirkens økonomi var det stadige problem også etter 1660. De faste utgiftene steg, særlig etter at organistens hele lønn skulle utredes av kirken. Fra 1629 skulle det dessuten betales årlig husleiegodtgjørelse til rektor og konrektor ved Latinskolen, og domkirken var ansvarlig for skolebygningens vedlikehold. Endelig kom det kongelig ordre om at domkirken skulle yte rdr. Til Vår Frue Kirkes gjenreisning etter brannen 1651.

Det forelå ingen andre muligheter enn å velte dette over på sognefolket. Avgiftene på stolstader og gravplasser måtte økes. Den 5. des. 1663 gav kapitlet nye regler for stolavgiften: Foruten førstekjøp skulle det heretter også innkreves en årlig leie, som ble satt til 20 skilling for hver plass på manns- og kvinnesiden. Den «kjennelse» som skulle betales når en gård, og dermed de tilhørende stoler i kirken, skiftet eier, ble økt til 1 1/2 rdr. For hver plass. De som forsømt å betale sine stolavgifter, skulle «uden videre process» ha sine stoler forbrutt innen 3 år.

Etter innredningen i 1630-årene var det 24 benker på manns- og 25 på kvinnesiden med tilsammen 270 bortbyggede stolrader. På begge sider av «Funten» var det dessuten 35 plasser som nå skulle bygges bort, men det viste seg vanskelig å finne libhabere. 50 plasser i søndre sideskip kunne «hver efter eget Behag indtage» uten betaling, men bakom muren her var ikke noe sted for folk med respekt for seg selv. Det samme gjaldt for de 13 åpne «brennevinsbenkene» langs vestveggen i nordre tverrskip.

Ikke alle fant seg til rette i dette plasseringsmønsteret i tiden som fulgte. Dette at stolstadene var knyttet til bestemte gårder, måtte skape problemer i et ekspansivt bysamfunn. Særlig måtte det bli vanskelig for embedsmenn og andre innflyttere å finne en plassering i kirken som tilfredstilte deres sosiale ambisjoner. En løsning på dette problemet var å søke kirkens foresatte om å få bygge en egen lukket familiestol, et pulpitur, hvor en kunne sitte fornemt avsondret fra den gemene menighet, slik som stiftamtmannen i sin kongestol. Og framfor alt kunne man på denne måten sitte lunere i den kalde årstid. Gudstjenesten var langdryg og kirken uoppvarmet. Dette er vel noe av bakgrunnen for den nye mote som grep om seg og satte sitt sterke preg på domkirkens interiør.

Kapitlet hadde lite å innvende mot den nye moten, bare man var villig til å betale prisen for en slik ekstravaganse.

Stadsmajor Berent **von Krogh** var den første som fikk kapitlets skjøte på en lukket familiestol i 1665. Den skulle plasseres under orgelet, foran den vestligste av de tre arkadeåpningene i nordmuren og omtrent rett over kongestolen. I lengden skulle pulpituret begrenses av de to innerste pilarene som bar orgelverket, og i høyden av orgelets fot og panelverket langs veggen ved kvinnestolene. Det skulle bygges 5 kvart alen ut fra veggen, ut over kvinnestolene, og **von Krogh** skulle dessuten ha rett til å utnytte mellomrommet i sideskipet bal arkadeåpningen. For å få lys i stolen skulle han få hugge ut to vinduer «paa muren udi Gangen»! Stolen kom til å ligge i høyde med de nåværende vinduer i sideskipsmuren, og bevillingen til å hugge ut viduer må vel oppfattes slik at han fikk lov til å pne gamle vinduer som inntil da hadde vært gjenmurt. Avgiften ble satt til 50 rdr., og **von Krogh** skulle da bekoste pulpituret selv og forpliktet seg til å holde de to vinduene i sideskipsveggen ved like. Skjøtet gjaldt for hans og hans hustrus levetid og for barn etter dem, men den nye generasjonen skulle betale en «billig kjennelse» ved overtagelsen. Dersom familien forlot byen, skulle pulpituret falle tilbake til kirken.

Berent **von Krogh** var tyskfødt yrkesmilitær. Han kom til Trondheim i 1650-årene og ble stamfar for den kjente norske offisers- og embetsmannsfamilien **von Krogh**. Han døde ca. 1676, og hans enke, Alida von Bolten, ble gift med en annen tyskfødt offiser, Johan Herman Schurman. Han var katolikk og kom derfor neppe til å benytte stolen. **von Kroghs** eneste sønn forlot byen, men ville nødig si fra seg retten til foreldrenes stol. I 1700 gav kapitlet han en frist på 10 år. Imidlertid ble dette «anseelige Stolrade» benyttet av hele tre familier: rekto Anders Borch, konrektor Peder Schjelderup og rådmann Mads Tønder. De skulle tilsammen betale 6 rdr. I årlig leie til kirken. **von Kroghs** eksempel kom til å smitte.....

Kapittel XI: Kirken fylles med graver

1. Gravkapellene

I 1710 lot stiftsamtsmann Iver von Ahnen oppføre et hvelvet gravkammer av teglstein i mellomrommet mellom det Angelske kapell (Johanneskapellet) og langkoret, under oppgangen til kongestolen. Det ble brutt døråpning til gravkammeret fra kirken midt i søndre baldakinnisje i «Lagtinget». Foran inngangen har det sikkert opprinnelig vært port og epitafium. En svartmalt akantusdekorasjon av Erik Kolstrup kan muligensha dannet bekroning over inngangsdøren, men ellers er intet bevart fra dette gravstedet.

von Ahnens annen hustru, ovidia Christina von Gabel, var den første som ble satt inn i gravstedet i 1710. Stiftamtmannen selv ble bisatt her den 11. jan. 1723. Han var barnløs, og hans tredje hustru, Margrethe Marie Wibe, forlot byen. Gravstedet ble senere benyttet av generalløytnant Johan Frederik von Frølich (d. 1757), generalløytnant Georg Fredrik von Krogh (d. 1768) og Frølichs svigersønn, stiftamtman Frederik Rantzow (d. 1780), og deres familier.

4. Forbud mot begravelser i kirken

Forordningen kom neppe som noen overraskelse. Vi merker oss at enkelte av byens fremste menn alt i 1804 sikret seg familiegravsteder ute på kirkegården, f.eks. General Georg Frederik von Krogh, som bygslet seg ett område sønnenfor vestskipets vegg.

Ønsker du å lese de fulle artikler finner du boken hos Nasjonalbiblioteket. Se kildeinformasjon.

